

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด*

Administration Strategies for the Provincial Monastery

Meditation Practice Centers

¹มนตร์ธัช ยานันท์บุญสิริ, พินสุดา สิริธรรงศรี และ อุทัย บุญประเสริฐ

¹Montrthat Yananboonsiri, Pinsuda Siridhrungsri and Uthai Boonprasert

¹วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

¹College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: arstiya_2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง 2) วัดปัญญานันทาราม 3) วัดอัมพวัน 4) วัดร่องหวาย 5) วัดคลองตาลอง 6) วัดชายนา ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ เจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรม แล้ววิเคราะห์ สร้าง เสนอยุทธศาสตร์ และนำเสนอผลการวิจัยเป็นเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด คือ 1) มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน แต่มีปัญหาด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ 2) การบริหารบุคลากร เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถ มีปัญหาด้านระบบคัดสรรบุคลากร 3) การบริหารงานวิชาการ มีหลักสูตรและแนวทางการสอนตามหลักสติปัญญา 4) มีปัญหาด้านการเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น 4) การบริหารงบประมาณ มีการจัดตั้งกองทุนปฏิบัติธรรม มีปัญหาด้านการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย และ 5) การบริหารงานทั่วไป มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ แต่มีปัญหาด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ 2. เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มี 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การบริหารจัดการ; สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the present conditions and problems of administration at the provincial meditation center; and 2) to propose the administrative strategies for the provincial meditation center. The study used a qualitative research method, with data collected at the following locations: 1) Wat Chonprathan Rangsarit; 2) Wat Panyanantaram; 3) Wat Amphawan; 4) Wat Rong Wai; 5) Wat Khlong Talong; and 6) Wat Chai Na. Data were obtained through observation and interviews with key informants including the heads of meditation centers, meditation masters, and practitioners. The data were analyzed, and then strategies were developed and proposed before being presented in a descriptive manner.

From the study, the results are found as follows: 1) The present conditions and problems of administration at the provincial meditation centers are (1) a clear administrative structure but lacks of the use of modern technology; (2) personnel management in which, despite the fact that the centers' head and meditation masters are competent, a system for hiring personnel is still lacking; (3) academic administration in which, despite having a curriculum and teaching approach based on *Satipatthāna* (the Four Foundations of Mindfulness), there is still a lack of collaboration with other meditation centers; (4) budget management in which, despite having meditation fund, there is still a lack of expenditure monitoring and assessment; and (5) general management in which, despite the building's preparedness, there is still a lack of use of modern information technology, 2) The administrative strategies for the provincial meditation centers consist of 5 as follows: (1) building structure and developing provincial meditation center administration to be efficient and effective; (2) developing personnel potential in terms of knowledge and ability to conduct provincial meditation center training efficiently and effectively; (3) developing the provincial meditation centers' practice program to be modern and relevant to the current circumstances; (4) building a transparent and auditable budget management and donation system for the provincial meditation centers; and (5) increasing the potential for the provincial meditation centers' general management to be effective and efficient.

Keywords: Strategies; Administration; Provincial Meditation Centers

บทนำ

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 ได้มี กฎมหาเถรสมาคมฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 กำหนดหน้าที่ของคณะพระสังฆาธิการไว้ 6 ด้าน เป็นแนวทางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในการนี้ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อเป็นหน่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้สนใจและการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้นต้องฝึกอบรมหรือสอนการปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามหลักพระบาลี

พุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตร คือ สอนการฝึกปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 โดยเรียกพระภิกษุผู้สอนว่า พระวิปัสสนาจารย์หรือพระอาจารย์สอนกัมมัฏฐาน มุ่งเน้นการเจริญสติ ให้ผู้ปฏิบัติได้เกิดสติรู้สึกตัว รู้เท่าทันอริยาบถใหญ่ 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน จนถึงอริยาบถย่อยที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ การสอนหลักแห่งการปฏิบัติเพื่อให้เป็นแนวทางและทิศทางเดียวกันอย่างถูกต้องตามหลักสติปัฏฐาน (Buddhism-Provincial-Center, 2015) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นในบริเวณวัด มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนัก หรือพระภิกษุสงฆ์ที่มีคุณวุฒิและอาวุโสรูปอื่นที่ได้รับการแต่งตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (National Office of Buddhism, 2020) ปัจจุบันมีกระจายอยู่ทั่วประเทศ 1,675 แห่ง

การบริหารการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค เช่น เจ้าคณะผู้ปกครองระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปไม่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนการศึกษาสัมมาปฏิบัติเท่าที่ควร มีนโยบายการดำเนินงานขัดแย้งกัน ไม่ให้การสนับสนุนการบริหารและการปฏิบัติงานของสำนักปฏิบัติธรรม ขาดแคลนพระวิปัสสนาจารย์ พระวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ขาดการเรียนรู้และการรอบรู้ในหลักพระปริยัติ สัทธรรมที่สอดคล้องกับพระปฏิบัติสัทธรรม ขาดประสบการณ์ในการฝึกฝนอบรม ขาดเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้ ขาดทักษะการจัดหลักสูตรอบรมพระวิปัสสนาจารย์ สอดคล้องกับปัญหาวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai), 2015) พบว่าเจ้าสำนักบางแห่งขาดวิสัยทัศน์ในการปรับปรุงสถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ พระวิทยากรขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติพระกรรมฐาน ขาดการบูรณาการสาระที่เอื้อต่อการนำไปปฏิบัติให้ได้มาตรฐานการปฏิบัติ ขาดศูนย์กลางประสานงานดูแลแต่ละสำนักแต่ละสายการปฏิบัติยังขาดการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกันหรือสนับสนุนกัน และยังสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ค้นพบว่า แม้คณะสงฆ์จะได้มีการทบทวนฟื้นฟูการบำเพ็ญกัมมัฏฐานและมีนโยบายในการพัฒนางานปฏิบัติธรรมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้นมาก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีการดำเนินอย่างจริงจังตั้งแต่ประการใด สำนักปฏิบัติธรรมเท่าที่มีอยู่ขาดความเป็นเอกภาพและขัดแย้งกันเอง (Satiman, 2012) ล้วนเป็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและเร่งด่วน และปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้เกิดประสิทธิภาพ แก้ปัญหาข้างต้นได้นั้น จะต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ การวางแผนโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการทำงาน

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมจึงจะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมและคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ มีการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการวิเคราะห์องค์กร มีการวิเคราะห์ SWOT ขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคต่อสำนักปฏิบัติธรรมองค์กร และได้มาซึ่งยุทธศาสตร์และแนวทางการดำเนินการที่ดีที่สุด เพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดังนี้ 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ตำบลบางตลาด อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี 2) วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) วัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี 4) วัดร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย 5) วัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา 6) วัดชายนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำเสนอเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำ

จังหวัด เพื่อช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบาย และสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสามารถพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
2. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาโดยศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้วนำผลมาวิเคราะห์ SWOT Analysis และจัดทำ TOWS Matrix เพื่อสร้างประเด็นยุทธศาสตร์ทำการจัดทำร่างยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ที่ตอบสนองต่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จากนั้นจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ โดยแบ่งการศึกษาเป็น 3 ขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการ (1) ศึกษาค้นคว้าและทบทวนเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สังเคราะห์ข้อมูลตามแบบสังเคราะห์เอกสาร (2) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดครอบคลุม การวางแผน การจัดองค์กร ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา (3) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พระวิปัสสนาจารย์ และผู้ปฏิบัติธรรมจากสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จำนวน 6 แห่ง ประกอบด้วย 1) วัดชลประทานรังสฤษฎ์ พระอารามหลวง ตำบลบางตลาด อำเภอบางเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2) วัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) วัดอัมพวัน ตำบลพรหมบุรี อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี 4) วัดร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย 5) วัดคลองตาลอง ตำบลปากช่อง อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา 6) วัดชายนา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับวิธีการสังเกตการณ์บริหารจัดการ และการจัดปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (4) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 เสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดำเนินการดังนี้

(1) นำผลการวิเคราะห์จากขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค SWOT Analysis จากนั้นจัดทำ TOWS Matrix เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่อไป (2) การจัดทำร่างยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยร่างยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มากำหนดตามกรอบเนื้อหา คือ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) วัตถุประสงค์ 4) ยุทธศาสตร์หลัก 5) ยุทธศาสตร์รอง 6) มาตรการ 7) แนวทางการปฏิบัติ นำร่างยุทธศาสตร์ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) (1) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมสนทนากลุ่มตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 8 รูป/ท่าน นำเสนอ

ยุทธศาสตร์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยปรับปรุงยุทธศาสตร์ตามข้อเสนอแนะ (2) จัดทำข้อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ จากนั้นปรับปรุงและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีดังนี้

1.1 ด้านการจัดโครงสร้างและการจัดองค์กร การบริหารจัดการพบว่า เจ้าอาวาสทุกแห่งเป็น เจ้าสำนักเองและบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการรวมศูนย์การบริหารจัดการ ทำให้ง่ายในการวางแผน การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการจัดสรรงบประมาณ สำนักปฏิบัติธรรมที่มีขนาดเล็ก มีบุคลากรไม่มาก ง่ายต่อการกำกับดูแล ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ พบว่า การจัดโครงสร้างที่ไม่ทันสมัย เช่น ไม่มีการปรับเปลี่ยนผู้บริหาร ขาดการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมากเกินไปจนทำให้เป้าหมายการปฏิบัติลดลง

1.2 ด้านการบริหารงานบุคคลพบว่า เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติธรรม มีภาวะผู้นำสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้มาปฏิบัติธรรม มีการพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมให้ได้เข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาแก่พระวิปัสสนาจารย์ มีพุทธอาสาช่วยเหลืองานซึ่งมีความสอดคล้องผลการวิจัยของ (Phrakru bhawanarattanaporn (Kamphol Siribhaddo, 2016) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพนั้น บุคลากรที่มีความสามารถและมีความเหมาะสมเป็นต้นทุนที่มีค่ามากต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละอย่างมาก ปัญหาด้านบุคลากร พบว่า ไม่มีนโยบายพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดระบบคัดสรรบุคลากร พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ประจำ และพุทธอาสา การยึดติดผู้นำหรือพระวิปัสสนาจารย์ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง

1.3 ด้านบริหารงานวิชาการ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีหลักสูตรและแนวทางการสอนไปในทิศทางเดียวคือ ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน มีหลักสูตรค่ายพุทธบุตรค่ายพุทธธรรม หลักสูตรพัฒนาพุทธอาสา การเผยแผ่เชิงรุก และส่งเสริมวิชาการทางพระพุทธศาสนาสู่กลุ่มวัยอย่างเหมาะสม มีการจัดทำคู่มือหลักสูตรทุกหลักสูตร เมื่อปฏิบัติครบตามหลักสูตรมีการมอบวุฒิบัตร ปัญหาด้านการบริหารวิชาการ พบว่า ไม่มีรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจนทำให้ผู้เริ่มปฏิบัติไม่เข้าถึงวิธีการ และขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง สำนักปฏิบัติธรรมไม่มีความเชื่อมโยงกัน การจัดหลักสูตรแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมไม่พร้อมเพรียงกัน และการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นมีน้อย การสนับสนุนสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจน

1.4 ด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในวัด มีความพร้อมทั้งด้านอาคารสถานที่ งบประมาณได้มาจากการรับบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิบัติธรรม มีการเพิ่มทุนได้อย่างเป็นเอกเทศและอิสระ สามารถตรวจสอบการเงินที่บริจาคเข้ากองทุนได้ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีรายรับ รายจ่าย สามารถตรวจสอบและจัดสรรงบประมาณได้อย่างเพียงพอสำหรับการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรม ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณพบว่า ยังขาดการกำกับ

ติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสมและใช้ไม่คุ้มค่า ไม่มีแผนยุทธศาสตร์ทางการเงินที่สอดคล้องกับการกิจกรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

1.5 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งมานานมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนและพุทธศาสนิกชน มีการวางแผนและพัฒนาเป็นระบบ การบริหารจัดการทั่วไปมีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมมีความสงบร่มรื่นมีความสะอาดปลอดภัย สะดวกเหมาะสมในการปฏิบัติธรรม มีภาพลักษณ์ที่ดีส่งผลให้ได้รับการยอมรับจากสังคมและผู้ปฏิบัติธรรม ปัญหาด้านการบริหารจัดการทั่วไป พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ชัดเจน ไม่มีแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่ดี ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีน้อย ไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้เข้ากับยุคสมัย อาคารที่พักมีสภาพเสื่อมโทรม เครื่องอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอมีอุปสรรครบกวนเวลาปฏิบัติธรรม และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า เสนอยุทธศาสตร์ได้ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการ 1) ปรับปรุงโครงสร้างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และลักษณะงาน 2) ส่งเสริมภาวะผู้นำผู้บริหารทั้งด้านพฤติกรรมการบริหารและคุณลักษณะส่วนตัว 3) พัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) จัดอบรมให้ความรู้ ศึกษาดูงานสำนักปฏิบัติธรรมที่ประสบความสำเร็จ 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม 3) นำเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เช่น อินเทอร์เน็ต

2. ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการ 1) เพิ่มศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ 2) ส่งเสริมศักยภาพพุทธอาสาให้มีความรู้ความสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพ 3) จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจนและมี 4) จัด/พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) สำนักปฏิบัติธรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านความรู้วิชาการและการอบรมปฏิบัติธรรม 2) ติดตามและประเมินการพัฒนา ศักยภาพบุคลากรด้านความรู้วิชาการและการอบรมปฏิบัติธรรม 3) จัดหลักสูตรพัฒนาพุทธอาสาสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของพุทธอาสาอย่างต่อเนื่อง 5) จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มีคุณภาพชัดเจนและมีประสิทธิภาพ 6) พัฒนาบุคลากรสำนักปฏิบัติธรรมด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น อบรม การศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 7) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของบุคลากรในสำนักปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง

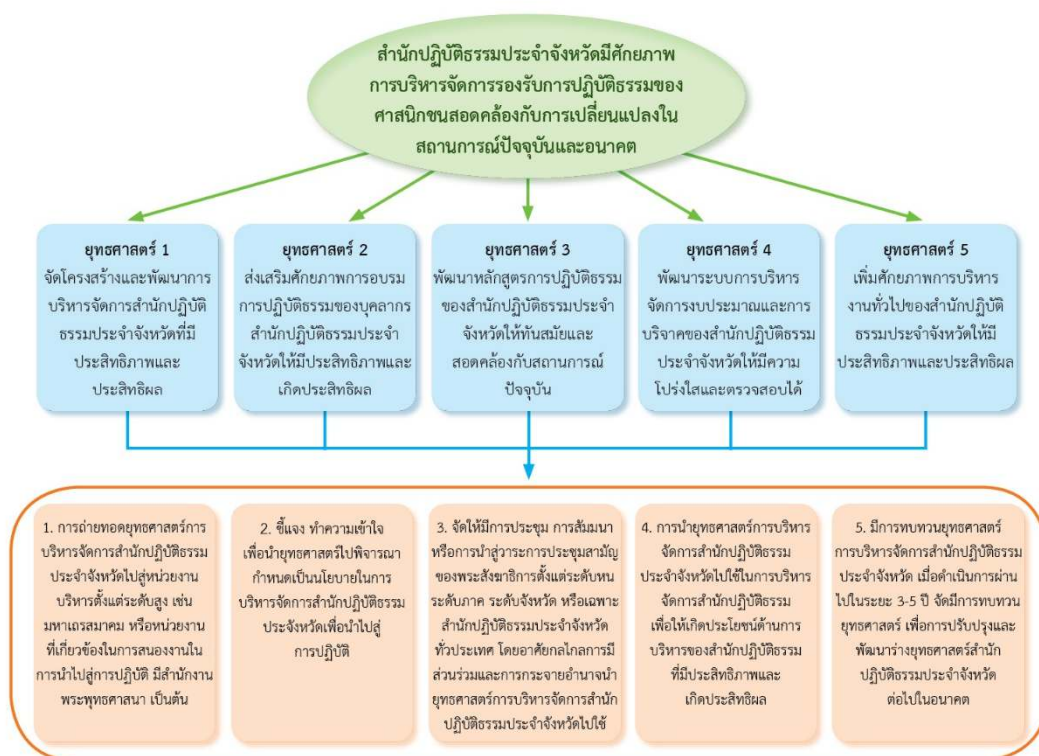
3. พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการ 1) จัดให้มีการประเมินหลักสูตร และวิธีการอบรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่

เดิมเพื่อการปรับปรุงพัฒนา 2) นำผลประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร 3) นำหลักสูตรที่ปรับปรุงไปใช้ในการอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) ติดตามการใช้หลักสูตร ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ประเมินหลักสูตรอบรม และวิธีการ โดยการสร้างเครื่องมือประเมินหลักสูตร 2) จัดทำรายงานผลการประเมินหลักสูตรและวิธีการอบรมเพื่อการปรับปรุงพัฒนา 3) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อประเมินหลักสูตรสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีอยู่ 4) นำหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงไปดำเนินการจัดอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5) ติดตามประเมินผลการอบรมปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และรายงานผลการอบรม เพื่อปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม

4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยการ 1) จัดให้มีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2) จัดให้มีกองทุนและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ที่มีความชัดเจน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม 2) ตรวจสอบสภาพการจัดการงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 3) ดำเนินการพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม 4) รายงานผลการดำเนินงานงบประมาณที่มีโปร่งใสสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5) ประชาสัมพันธ์เพื่อระดมทุนเข้ากองทุนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 6) ผู้บริหารกำกับติดตามการใช้งบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น การประชุมวางแผนใช้จ่ายงบประมาณแต่ละภารกิจ การปฏิบัติธรรม กำหนดเกณฑ์การใช้จ่ายงบประมาณ ให้มีการรายงานการใช้งบประมาณ

5. เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการ 1) จัดให้มีการทบทวนสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการบริหารงานทั่วไปด้านการวางแผน และการประชาสัมพันธ์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 2) จัดทำและพัฒนาระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีแนวทางในการปฏิบัติดังนี้ 1) ผู้บริหารกำกับติดตาม ประเมินผล ปรับปรุงการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น การประชุมวางแผนแบ่งงานรับผิดชอบให้แก่บุคลากรแต่ละภารกิจ ให้มีการรายงานการปฏิบัติงานด้านการบริหารงานทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ 2) ดำเนินการประชาสัมพันธ์การจัดโครงการปฏิบัติธรรมในหลากหลายรูปแบบและเป็นลักษณะที่ไม่ใช่ธุรกิจ แต่เป็นลักษณะการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา 3) มีการทบทวนระเบียบข้อบังคับให้สอดคล้องกับแนวทางดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 4) จัดทำระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลภายในและภายนอก 5) มีกฎข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่จัดพิมพ์ไว้เป็นเอกสารเผยแพร่หรือติดประกาศไว้ในบริเวณที่เห็นได้โดยชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแล้วนำผลมาวิเคราะห์ SWOT Analysis และจัดทำ TOWS Matrix และจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ดังนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดโครงสร้างสำนักปฏิบัติธรรมให้มีรูปแบบที่ชัดเจน เพื่อศักยภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ยุทธศาสตร์ที่ 5 เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การส่งเสริมการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไป ซึ่งมีลักษณะที่เป็นปัจเจกมีแนวทางการในการปฏิบัติตามแนวทางที่ถนัดของตนเอง เป็นอิสระต่อกันและกัน แต่มีจุดประสงค์ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเหล่านั้นไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ เพื่อสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหารจัดการรองรับการปฏิบัติธรรมของศาสนิกชนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต จึงนำไปสู่การดำเนินการดังนี้

1. การถ่ายทอดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปสู่หน่วยงานบริหารตั้งแต่ระดับสูง เช่น มหาเถรสมาคม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนองงานในการนำไปสู่การปฏิบัติ มีสำนักงานพระพุทธศาสนา เป็นต้น

2. ชี้แจง ทำความเข้าใจเพื่อนำยุทธศาสตร์ไปพิจารณากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

3. จัดให้มีการประชุม การสัมมนาหรือการนำสู่วาระการประชุมสามัญของพระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับหน ระดับภาค ระดับจังหวัด หรือเฉพาะสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดทั่วประเทศ โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจนุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้

4. การนุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้ในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการบริหารของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

5. มีการทบทวนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เมื่อดำเนินการผ่านไป ในระยะ 3-5 ปี จัดมีการทบทวนยุทธศาสตร์ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาาร่างยุทธศาสตร์สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหา 1) การบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด การบริหารจัดการเจ้าอาวาสทุกแห่งเป็นเจ้าสำนักและบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นการรวมศูนย์การบริหารจัดการ ยากต่อการกำกับดูแล ซึ่งมีความสอดคล้องผลการศึกษาของ Maechi Nerashar Saksirisampant (2013) เรื่อง พุทธวิธีบริหารเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม กล่าวว่า เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเป็นผู้บริหารแต่ผู้เดียวในการจัดองค์การบริหารงานบุคคลด้วยหลักใช้คนให้เหมาะกับงาน การอำนวยการ ผู้นำเป็นหลักเพื่อกำหนดการทำงานตามสาย แต่ก็มีปัญหาการจัดโครงสร้างที่ไม่ทันสมัย ดังนั้นผู้บริหารควรปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการในสำนักปฏิบัติธรรมให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 2) ด้านการบริหารงานบุคคล เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำสามารถโน้มน้าวให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนา และแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและบุคลากร ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับบุคลากรที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นของบุคลากรเท่านั้น (Fayol, 2004) แต่พบว่ายังไม่มีนโยบายพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจน ขาดระบบคัดสรรบุคลากรการยึดติดผู้นำหรือพระวิปัสสนาจารย์ ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ลักษณะงานยังทำหลายหน้าที่เกินไป ดังนั้น ควรจะเสริมสร้างภาวะผู้นำ และศักยภาพการเผยแผ่ศาสนาธรรมของเจ้าสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ และบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรม ควรมีการปรับปรุงแนวทางในการคัดเลือกและส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งบุคลากรประจำและบุคลากรสนับสนุนในรูปแบบของพุทธอาสา ให้ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ ด้านการบริหารและการใช้เทคโนโลยี ที่เป็นประโยชน์ ต่อการปฏิบัติงาน และควรจัดให้มีหรือปรับปรุงระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ของบุคคลภายในและภายนอกควรสนับสนุนและส่งเสริมพระวิปัสสนาจารย์ได้เข้าศึกษาต่อหรือเข้าอบรมปฏิบัติธรรมในหลักสูตรพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) เรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กล่าวไว้ว่า มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่พระธรรมคณาส่งสนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ การทำงานของบุคลากรให้พร้อมที่จะเสียสละเพื่อประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ส่วนตน 3) ด้านบริหารงานวิชาการ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีหลักสูตรและแนวทางการสอนไปในทิศทางเดียว มีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน แต่พบปัญหาว่าสำนักปฏิบัติธรรม

ไม่มีความเชื่อมโยงกัน การจัดหลักสูตรแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมมีกิจกรรมไม่พร้อมเพรียงกัน และการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมที่สูงขึ้นมีน้อยการสนับสนุนสื่อในการเผยแพร่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจน จึงควรต้องส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรปฏิบัติธรรมให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของศาสนิกชน ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรม ในระดับพื้นฐาน และระดับที่สูงขึ้นให้เหมาะสมกับกลุ่มวัย เพิ่มและพัฒนาศักยภาพของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งด้านการจัดทำหลักสูตรวิธีการฝึกปฏิบัติธรรม ผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมควรมีประเมินผลในการจัดหลักสูตรที่หลากหลายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง เพื่อการวางแผนรองรับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในอนาคตเพื่อเพิ่มโอกาสในการจัดสนใจเข้าปฏิบัติธรรมตามหลักสูตรที่มีความหลากหลายนำไปสู่ผลสำเร็จด้านการจัดการหลักสูตรของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phrakhu wijitrdhamawiphat (Boonlerd Pañhavudho) (2018) เรื่อง การพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ กล่าวถึงบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมว่า การพัฒนาพระวิปัสสนาจารย์ที่มีอยู่แล้วให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นให้ได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัย เป็นการเพิ่มโอกาสให้มีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งโครงการที่เป็นแบบระยะสั้น และระยะยาว เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนหลากหลายกลุ่ม 4) ด้านการบริหารงบประมาณ งบประมาณได้มาจากการรับบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการปฏิบัติธรรม มีการเพิ่มทุนได้อย่างเป็นเอกเทศและอิสระ สามารถตรวจสอบการเงินที่บริจาคเข้ากองทุนได้ การบริหารจัดการงบประมาณและการเงินที่มีความโปร่งใส มีระบบบัญชีรายรับ รายจ่าย สามารถตรวจสอบและจัดสรรงบประมาณได้อย่างเพียงพอสำหรับการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรม แต่ยังคงขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย ไม่มีการประเมินความคุ้มค่าและความสำเร็จในการใช้จ่าย การจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ภายใต้งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีงบประมาณสำหรับการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม จึงควรมีการส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และปรับปรุงระบบการบริหารงบประมาณให้มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Phrakru visuddhanundhakun (Surasuk Visuddhajaro) (2014) เรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา กล่าวว่า ควรมีการวางแผนกรอบการบริหารจัดการประมาณการรับ การจ่ายล่วงหน้าเพื่อนำลงสู่กระบวนการบริหารจัดการวัดในทั้งระบบ สำหรับแนวทางในการบริหารการจัดการด้านงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ผู้บริหารจะต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการเงินและงบประมาณ รวมทั้งระบบการตรวจสอบของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับให้รัดกุม คล่องตัว และโปร่งใสในการบริหารการเงินและทรัพย์สิน 5) ด้านการบริหารงานทั่วไป สำนักปฏิบัติธรรมที่ตั้งมานานมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมชุมชนและพุทธศาสนิกชน มีการวางแผนและพัฒนาเป็นระบบการบริหารจัดการทั่วไปมีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติธรรม มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่พบว่า เป้าหมายในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมไม่ชัดเจน ไม่มีแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาว ขาดเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยนำมาใช้ในการบริหารจัดการ ขาดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การบริหารในรูปคณะกรรมการยังมีน้อย ไม่มีการพัฒนาหรือปรับปรุงการบริหารให้เข้ากับยุคสมัย การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรม ซึ่งขัดแย้งกับทฤษฎีระบบที่จะมองว่าการทำงานขององค์การจะต้องมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและ

พุทธศาสนิกชน ตลอดจนควรส่งเสริมให้สำนักปฏิบัติธรรมจัดหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและสร้างพุทธศาสนิกชนสนับสนุนงานให้มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารจัดการทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้ทันสมัยสอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และสาธารณสุข ประการสำคัญอีกประการหนึ่งนั้นคือควรจัดให้มีแผนพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจนโดยเน้นการจัดทำแผนงานรวมถึงโครงการแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์ให้มีการรับรู้กิจกรรมการปฏิบัติธรรมหรือบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความแพร่หลาย มีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทั้งการปฏิบัติงานและการบริหารภายในสำนักปฏิบัติธรรมอย่างทันสมัย ทันเหตุการณ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phrakru visuddhanundhakun (Surasuk Visuddhajaro) (2014) เรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ว่า ผู้บริหารมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีบูรณาด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่และจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่าจากสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตลอดจนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการปรับปรุงโครงสร้างของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัย สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และลักษณะงาน ส่งเสริมภาวะผู้นำผู้บริหารทั้งด้านพฤติกรรมการบริหารและคุณลักษณะส่วนตัว และพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการเพิ่มศักยภาพพระวิปัสสนาจารย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมศักยภาพพุทธอาสาให้มีความรู้ความสามารถสนับสนุนงานปฏิบัติธรรมอย่างมีคุณภาพ จัดระบบการคัดสรรบุคลากรของสำนักปฏิบัติให้มี ความชัดเจน และจัด/พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการในสถานการณ์ปัจจุบัน 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการจัดให้มีการประเมินหลักสูตร และวิธีการอบรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีอยู่เดิม แล้วนำผลประเมินมาปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ในการอบรมในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด และติดตามการใช้หลักสูตร 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยการ จัดให้มีการตรวจสอบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรม ประจำจังหวัด จัดให้มีกองทุนและแผนการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ควรแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนางานงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรม ดำเนินการพัฒนางานงบประมาณของ สำนักปฏิบัติธรรม และรายงานผลการดำเนินงานงบประมาณที่มีโปร่งใสสอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการทำแผนประชาสัมพันธ์เพื่อระดมทุนเข้ากองทุนพัฒนาสำนักปฏิบัติ ประจำจังหวัด กำกับติดตามการใช้งบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัย เรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมของ Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai) (2015) กล่าวว่า การบริหารจัดการภายในสำนักจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นระบบ โปร่งใส

ชัดเจน ตรวจสอบได้ บัญชีการเงินของสำนักปฏิบัติธรรมควรแยกจากบัญชีวัด และมีการตั้งทุนเพื่อการเผยแพร่ของสำนักปฏิบัติธรรม 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจัดให้มีการทบทวนสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการบริหารงานทั่วไปด้านการวางแผน และการประชาสัมพันธ์ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จัดทำและพัฒนาระเบียบข้อบังคับของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

สรุป

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด กล่าวคือ มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน ง่ายต่อการกำกับดูแล แต่มีปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารบุคลากร เจ้าสำนักและพระวิปัสสนาจารย์มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ปฏิบัติธรรม พบปัญหาขาดระบบคัดสรรบุคลากร การบริหารงานวิชาการมีหลักสูตรและแนวทางการสอนตามหลักสติปัฏฐาน 4 ปัญหาขาดการเชื่อมโยงกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น การบริหารงบประมาณ ได้มาจากการบริจาค มีการจัดตั้งกองทุนปฏิบัติธรรม ปัญหาขาดการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้จ่าย และการบริหารงานทั่วไป มีภาพลักษณ์ดี มีการประชาสัมพันธ์ มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ ปัญหาขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการ และได้นำเสนอยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด 5 ยุทธศาสตร์ คือ 1) จัดโครงสร้างและพัฒนากิจการการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ส่งเสริมศักยภาพพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล 3) พัฒนาหลักสูตรการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน 4) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงบประมาณและการบริจาคของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ 5) เพิ่มศักยภาพการบริหารงานทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เพื่อให้สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีศักยภาพการบริหารจัดการรองรับการปฏิบัติธรรมของศาสนิกชนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) กำหนดบทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้ชัดเจน ตามความถนัดของแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมเพื่อประสิทธิภาพการบริหารสำนักปฏิบัติธรรมในการฝึกอบรมปฏิบัติธรรม

2) คณะสงฆ์ควรจัดทำแผนงานและนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการทำงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) คณะสงฆ์ควรมีนโยบายส่งเสริมการนำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดไปใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

2) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดควรแปลงยุทธศาสตร์ฯ สู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสำนักสู่ความเป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของศาสนิกชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นที่มีประสิทธิภาพ
- 2.2 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด
- 2.3 ควรมีการวิจัยยุทธศาสตร์การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมที่ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันและอนาคตในการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์
- 2.4 ควรมีการวิจัยประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่สร้างขึ้น

References

- Henri, F. (2004). *Human Resource Management, in a Business Context*. (2nd ed.). London: Thomson Learning.
- Meachi Nerashar Saksirisampant. (2013). *The Buddhist Administrative Method for the Development of the Monastery Meditation Centers*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakrubhawanarattanaporn (Kamphol Siribhaddo). (2016). *The Development of the Potentiality of Sangha Administrators Meditation Center Management in Ayutthaya Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhru Wijitrdhammawiphat (Boonlerd Paññavudho). (2018). *Meditation Practice Promotion Development of Meditation Centers in Prachuap Khirikhan Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Kangwal Dhiradhamma (Sornchai). (2015). *Efficiency Development on Management of the Provincial*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phrakhru Visutthanantakun (Surasak Visuddhacar). (2014). *Monastery Administration for Buddhism Stability*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Satiman, U. (2012). *The Development of the Knowledge Management Model for the Meditation Centers in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Wongsarnsee, Y. (2005). *Organization and Management*. (8th ed). Bangkok: Supa Printing.
- Wongsa-nguan, J. (2014). *A Study of Spatial Environment of Dharma Retreat Center in Supporting Dharma Activities: Case Studies of Dharma Retreat Centers in Wat Pathum Wanaram and Wat Mahathat Yuwaratransarit*. (Master' s Thesis). Thammasat University. Pathum Thani.